

TÜRK TARİHİNDE ASYA HUNLARI: BİRİNCİ HÂKİMİYET DÖNEMİ

YAYIN TANITIMI

Dilara SARI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi
asyadilarasari@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3641-8308

Konuralp Ercilasun, Türk Tarihinde Asya Hunları: Birinci Hâkimiyet Dönemi, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2019 ISBN: 975-995-969-2 322 sayfa.

Prof. Dr. Konuralp Ercilasun lisans eğitimini 1993'te Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde, yüksek lisans eğitimini ise Tayvan'da 1999'da tamamlamıştır. 2003'te DTCF'de doktorasını tamamlayan yazar, Ankara Üniversitesi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi'nde görev yapmıştır. 2018 yılından itibaren Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nde ilmi çalışmalarını sürdürmektedir.

Konuralp Ercilasun'un son çalışması, 2019 yılında Dergâh yayınları tarafından baskısı yapılan Türk Tarihinde Asya Hunları: Birinci Hâkimiyet Dönemi, adlı eserdir. Eser 322 sayfa olup, on bir bölümden oluşmaktadır.

Kitap, Asya Hunları'nın ortaya çıkışından başlayarak M.S. 11 yılına kadar olan Hun tarihini konu edinmektedir. Yazar, çalışmasında (Tarihçinin Kayıtları ve Han Tarihi adlı) Çince yazılmış iki ana kaynak başta olmak üzere yerli ve yabancı pek çok kaynak kullanmıştır. Bunların dışında yazar, yaptığı sözlü görüşmelere de yer vererek çalışmasını zenginleştirmiştir.

Yazar, çalışmasının Giriş Bölümü'nde, ilk olarak Çin kaynaklarının genel özellikleri ve üslupları hakkında bilgi vermektedir. Akabinde Çin hâkimiyet anlayışı ile dünya görüşünün kaynaklara yansımaları ve bu kaynaklarda Hunlara verilen ilk adlandırmaları ele almıştır (s.17-19).

Eserin "Çin Kaynaklarına Göre En Eski Atalarımız" adlı ikinci bölümünde, yaklaşık olarak M.Ö. 3. bin yıldan başlayarak M.Ö. 4. yüzyıla kadar olan Türk tarihi ele alınmıştır. Dönem hakkında bilgi veren Çin kaynakları, bu kısımda hem Türklerin atalarını hem de Çin devletinin o günkü konumunu tespit etmek amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca yazar tarafından hazırlanan iki haritayla, M.Ö. 16-11. ve M.Ö. 7.yüzyıllarda Sarı Nehir havzası ile bozkır ve Çin derebeylikleri gösterilerek anlatım zenginleştirilmiştir (s. 23, s. 29). Bu bölümde dönem itibarıyla yaşanan olaylar, Çince iki ana kaynak karşılaştırılarak verilmiştir. Karşılaştırmaların ve bazı tartışmalı konuların metin içerisinde değil, dipnotlarda verilmesi farklı bilgilerin anlatım akışını bozmadan sunulmasına olanak sağlamıştır. Bu bölümün ilerleyen kısımlarında Çin kaynaklarının konu edilen bölgeler ve yabancı kavimler için kullandığı adlandırmalar ile bunların zaman içindeki değişimleri ortaya konmuştur. Söz konusu bu adlandırmalara ilişkin görüşler hem metin içinde hem de dipnotlarda irdelenmiştir (s.20-31).

Çalışmanın "Hunların Şiung-nu Adıyla Anılmaya Başlamaları ve İlk Devirler" başlıklı üçüncü bölümünde ise Çin kaynaklarında Hun (Şiung-nu) tabirinin ilk kez kullanılması (M.Ö. 318) ve Çin derebeyliklerinin durumlarından söz edilmiştir. Bu bölümde M.Ö. 318'den başlayarak Tuman (Teoman, M.Ö.? - M.Ö. 209) dönemi de dâhil olmak üzere Motun (Mete, M.Ö. 209- M.Ö. 174) devrine kadar olan Hun tarihi işlenmiştir. Yazar, çalışmasının bu kısmında da yine M.Ö. 1. yüzyılı işaret eden bir haritaya yer vermiştir (s.39). Bunların yanı sıra ele alınan dönemlerde Çin'deki beyliklerin hem birbirlerine hem de bozkıra karşı inşa ettikleri setler hakkında bilgiler ortaya konmuştur. Bu setler zaman içinde birleştirilerek Çin Seddi olarak karşımıza çıkacaktır (s.32-41).

Yazar, çalışmasının “Hunların Yükselişi ve Dünya Hâkimiyeti” adlı bölümünü Motun (Mete) devrine (M.Ö. 209- M.Ö. 174) ayırmıştır. Motun’un babasını indirerek tahta geçişi ve dönemin siyasi olayları üzerinde durulan bu bölümde, sıklıkla Çin kaynaklarından alıntılar yapılmıştır. Yine Çin ile yapılan mektuplaşmalar da metin içerisinde sunulmuştur. Dolayısıyla çalışmada dönem olayları detaylı bir şekilde verilmeye çalışılmıştır (s.42-56).

Eserin beşinci bölümü olan “Dünya Hâkimi Hunlar” bölümünde, M.Ö. 101 yılına kadar tahta geçen Hun hükümdarları konu edilmiştir. Motun’dan sonra tahta çıkan altı hakanın (Kiyok, Künçin, Yi-cı-şie, Wu-wey, Çocuk ve Gou-li-hu) anlatıldığı bu kısımda Çin kaynaklarındaki mektup ve ferman örneklerine yer verilmiştir. M.Ö. 174 ile M.Ö. 101 yılları arası dönemi kapsayan bu bölümde olaylar detaylı şekilde açıklanmıştır (s.57-93).

Hunların zayıflama dönemini içeren altıncı bölüm, M.Ö. 101 ile M.Ö. 60 yılları arasındaki devreyi konu edinmektedir. Söz konusu dönemdeki gelişmeler Çince ana kaynaklardan birisi olan Han Tarihi’nden yararlanılarak ele alınmıştır. Bu dönem Çin’in Hunlara karşı Türkistan’da etkili olmaya başladığı ve ittifaklar kurduğu dönem olarak karşımıza çıkar. Dört Tanrıkut’un (Cü-di-hou, Hu-lu-gu, Hu-yen-di, Şü-lü-çüen-çü) devrinin anlatıldığı bu bölümde Hunların zayıflamasına ve aralarındaki karışıklıklara, iç çekişmelere yer verilmiştir (s.94-123).

“Hâkimiyetin Usulsüz Değişikliği ve Bölünme” başlıklı yedinci bölüm, M.Ö. 60 yılında Hun tahtını ele geçiren Wo-yen-çü-di Tanrıkut’un dönemini ve akabinde devlette meydana gelen parçalanmayı ortaya koymaktadır. Çin hâkimiyetini kabul eden Hu-han-ye ve bağımsızlık taraftarı Cı-cı Tanrıkut’un faaliyetleri işlenmektedir. Bu devirlerde Çin’in bozkırdaki kavimleri yakından takip ettiği anlaşılmaktadır. Eserin bu kısmında, daha önceleri Cı-cı Tanrıkut’a atfedilen bağımsızlık yanlısı ifadelerin üzerinde durulmuştur (s.138). “Çin’e sığınmanın aşağılayıcı olduğu ve geleneklerimize ters düştüğü” yönündeki ifadeler, daha önce kaleme alınan pek çok eserde Cı-cı Tanrıkut’a atfedilmiştir. Ancak Ercilasun bu cümlelerin, Çin’e bağlanma taraftarı olan Hu-han-ye Tanrıkut’un emrindeki beylerin, kendisine karşı aldıkları tavır olduğu bilgisini vermektedir. Bu bilgi hem Çin kaynaklarının bu şekilde bir bilgi içermemesi, hem de Kafesoğlu’na atıf yapılarak desteklenmiştir. Hunlar açısından bakıldığında bu dönem, pek çok kişinin kendisini han ilan ettiği ve iç karışıklıkların yaşandığı bir devre olmuştur. Yazar, çalışmasında bu dönemi sade ve anlaşılır hale getirmiştir (s.124-148).

Vasallık döneminin işlendiği sekizinci bölüm, M.Ö. 53 ile M.Ö. 8 yılları arasındaki devre üzerinde durmaktadır. Hu-han-ye Tanrıkut’un Çin’e bağlılık bildirmesi ve devamında gelişen olayların aktarıldığı bu bölümde mektup, ferman ve raporlardan faydalanılmış ve dönem olayları bunlar üzerinden detaylıca aktarılmıştır (s.149-172).

“Vasallıktan Kurtuluş ve İkinci Üstünlük Devresinin Başlangıcı” başlıklı dokuzuncu bölümde, Çin hâkimiyetine giren Hu-han-ye’nin oğullarından Wu-cu-liu Ruo-di Tanrıkut’un Çin yanlısı politikayı terk etmesi ile Hunların vasallıktan çıkma süreci işlenmektedir. Bu dönemde Çin ile yaşanan damganın değiştirilmesi ve Hun Tanrıktu’nun Doğu Türkistan’da Çin hâkimiyetini tanımaması gibi sebeplerle ilişkilerin bozulduğu görülmektedir. Neticede Wu-cu-liu Ruo-di Tanrıkut’un Çin’in politikalarını tanımaması, Hunların vasallıktan çıkarak bağımsızlığı elde etmelerinin yolunu açmıştır. M.S. 11 yılına kadar uzanan olayların anlatıldığı bu bölümle birlikte Hunların siyasi tarihinin anlatımı bitirilmektedir (s.173-191).

Bir sonraki bölüm olan kültür ve teşkilatta ise siyasi ve kültürel teşkilat ile Hun medeniyeti ele alınmıştır. Türklerin yaşadığı bozkır coğrafyasından, bu coğrafyanın hayat şartlarından ve geçim kaynaklarından bahsedilmektedir. Ayrıca Hunların siyasi teşkilatlanması, devletlerarası ilişkilerde takip ettikleri politikalar ve idari yapılanmalar konu edilmiştir. Özellikle evlenme yoluyla kurulan akrabalıklar, ittifak arayışları, rehinlik müessesesi, karşılıklı sığınma talepleri ve birbirinin elemanını kullanma gibi politikalar hakkında açıklamalar yapılmıştır. Yine Hunlar’daki veraset anlayışı ile devletteki temel sorunların ve çözüm önerilerinin görüşüldüğü kurtulayın işleyişi hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Çalışmanın bu kısmı, siyasi tarih bölümünde verilen bilgileri tamamlaması bakımından faydalıdır (s.192-222).

“Hunlarla İlgili Bazı Meseleler” başlıklı son bölüm, yazarın çeşitli dergilerde yayınlanmış Hunlarla ilgili makaleleri ile bildirilerini içermektedir. Toplamda altı makalenin yeniden gözden geçirilerek esere dahil edildiği bu bölüm, daha önceki on bölümde işlenen siyasi ve kültürel meseleleri tamamlayıcı niteliktedir (s.223-300).

Eser, anlatım şekli ve üslubu açısından oldukça sade ve anlaşılırdır. Metin içerisinde anlamayı zorlaştıracak uzun ve karmaşık cümlelere yer verilmediği gibi, anlaşılması zor ve karışık konular sade bir dille anlatılmıştır. Yazarın yer yer olayları hikayeleştirerek aktarması, okuyucuyu metin içine daha çok çekmektedir. Bu açıdan yazar, Türk tarihinin önemli olaylarını içeren ve kimi zaman karışıklık gösteren bir dönemini, okuyucunun dikkatini canlı tutarak aktarmıştır.

Yazar, çalışmasında yer yer okuyucusunu kullandığı kaynaklar ve elde ettiği bilgiler konusunda uyarılmaktadır. Özellikle Çin kaynaklarının tek taraflılığı ile efsanelerle gerçeklerin birbirine karışmasından doğan doğru bilgiye ulaşma zorluğunu metin içinde hatırlatmaktadır. Hunlar ile alakalı ihtilafli konuların tartışması metin içinden ziyade dipnotlara bırakılmış, bu da anlatıma ve metne akıcılık kazandırmıştır. Eserin metin kısmı kadar, dipnotlarda ayrıntılarıyla tartışılan meseleler de içerik bakımından zenginlik göstermektedir. Ayrıca yazar ilgili bölümlerde, Çin kaynaklarındaki belli kısımları metin içerisinde de kullanmıştır. Yazar kendisinden önce doğrudan Hunlar hakkında kaleme alınan eserlerle birlikte, Türk tarihi hakkında yazılan genel tarih eserlerini de kullanmıştır.

Eserin tamamında, başlangıçta bahsi geçen iki ana Çin kaynağından yoğun şekilde faydalandığı görülmektedir. Dönem olaylarının anlatımında Çince ferman, mektup ve raporlar doğrudan metin içinde verilmiştir. Ayrıca yazar bu metinleri doğrudan vermekle kalmamış, metin üzerinden çıkarımlar yaparak yeniden yorumlamıştır. Verilen bilgiler, ilgili konudaki yerli ve yabancı kaynaklarla da karşılaştırılmıştır.

Çalışmada yazarın literatür bakımından bazı terimleri farklı okuduğu görülmektedir. Örneğin daha önce kaleme alınmış eserlerde Tung-hu olarak geçen kavmin adı Dong-hu olarak, Ting-ling adı ise Ding Ling olarak verilmiştir. Yazar bu kullanım farkını ve sebeplerini, kitabın ilk kısmı olan Söz Başlı bölümünde açıklamıştır (s.9-16).

Eser içerisinde ilk bölümde yazar tarafından hazırlanmış üç harita kullanılmıştır ki bunlar M.Ö. devirleri göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca eserin kültür ve teşkilat bölümünde veraset sistemi işlenirken başa geçen hakanların hükümdarlık yılları, unvanları ve daha önceki makam ve unvanlarıyla ilgili üç tablo verilmiş (s.209, s.210, s.212) ve veraset konusu bu tablolar üzerinden ayrıntılı şekilde incelenmiştir.

Konuralp Ercilasun'un bu çalışması Türk tarihini Tuman (Teoman) ve Motun (Mete) öncesindeki devirlerden başlayarak, dönem kaynaklarından aktarması bakımından önemlidir. Eser, Türklerle ilgili en eski kayıtlardan, M.S. 11 yılına kadar uzanan siyasi ve kültürel teşkilatlanma ile dönem olaylarını ayrıntılı şekilde işlemektedir. Bu yönüyle yazarın çalışması Türklerin önemli bir devresine ışık tutmaktadır.